

мгр. Ігор БРИНДАК, викладач Дрогобицької Духовної семінарії

Повідомлялося, що теперішній понтифік Венедикт XVI має намір відновити міжрелігійні молитовні зустрічі в Асижі, започатковані у 1986-му році Слугою Божим Іваном Павлом II. Також йшлося про те, що представники окремих течій у Католицькій Церкві негативно налаштовані проти цих зустрічей. В Україні дуже різко засуджують такі акції прихильники «групи Догнала». Широкому загалу вони більше відомі як «підгорецькі отці». Прихильники цього руху вважають молитовні акції з іновірцями перешкодою у проголошенні блаженним Папи Івана Павла II. Тому вони постійно звертаються до Ватикану з вимогою скасувати заплановану на травень цього року беатифікацію. З іншого боку, більшість людей не володіють інформацією про те, що насправді відбувалося в Асижі двадцять п'ять років тому. З цієї причини варто нагадати про ці події й осмислити їх в богословському аспекті.

Містечко Асиж (точніше Асізі) розташоване в італійській провінції Умбрія. Воно, мабуть, ніколи не стало б відомим для усього світу, якби не один його мешканець. Його звали Джованні Бернардон. Однак в історії він більше відомий як святий Франциск Асижський (1182-1226). Він був засновником чернечого ордену францисканців. Усе життя цього подвижника було наповнене великими справами любові до Бога і до ближнього. Але у даній публікації мова йтиме про те, яке відношення мав цей святий до міжрелігійного діалогу. Так ось у час, коли жив Святий Франциск, відбувалися хрестові походи до Святої Землі. Армії хрестоносців одна за одною терпіли невдачі, і дуже часто не лише мілітарні, але й моральні, адже серед вояків не бракувало й таких, чия поведінка аж ніяк не відповідала символіці хреста, нашитому на їхній одязі. Бачачи ці поразки, асижський подвижник вирішив здійснити власний «хрестовий похід», але цілком відмінний від загально знаних. Взавши собі в супутники члена свого ордену брата Ілюміната (саме він згодом і описав цю історію), Франциск вирушив на Близький Схід. Спочатку він прибув у місто Дамієтту, де проповідував серед хрестоносців, намагаючись викоренити серед них різні пороки. Коли ж місто взяли в облогу війська єгипетського султана Аль-Маліка, Франциск та Ілюмінат вийшли за межі міських мурів назустріч мусульманам. Останні, думаючи, що це парламентарі, які хочуть підписати капітуляцію, взяли і запровадили їх до султана. Поставши перед володарем, Франциск запропонував йому прийняти християнство. Звернутись у такий час і за таких обставин з подібною пропозицією фактично означало підписати собі смертний вирок. Але султан не поспішив вдаватись до меча, а запропонував своєму незвичному гостеві прийняти іслам. Тоді Франциск влаштував своєрідний «Божий суд». Посеред військового табору було розпалено велике багаття, і Франциск разом з представником мусульман повинні були піти у вогонь. Умова була така, що правда буде на боці того, хто виживе у цьому випробуванні. Проте ніхто з числа мусульман не погодився піти на такий крок. Тоді Франциск сказав, що піде у вогонь один і якщо залишиться цілим і неушкодженим, то Альмалік прийме хрещення. Але султан не дозволив йому це здійснити. Він заявив, що християнином все одно не стане, але, будучи враженим мужністю подвижника, влаштував йому прийом із почестями і

дозволив членам ордену францисканців вільно переміщатися у своїй державі. До речі, до сьогоднішнього дня за більшістю християнських центрів-місць паломництва на Святій Землі доглядають ченці-францискани. Як бачимо, в епоху кривавих воєн знайшовся чоловік, який вибрав альтернативний спосіб взаємин людей різних релігійних переконань.

Тепер стає зрозумілим, чому саме Асиж був вибраний як місце міжрелігійної зустрічі. Варто нагадати, що ще раніше, у 1962-му році, прощу до цього місця здійснив Папа Іван XXIII. Він прибув з бажанням помолитися біля гробу Святого Франциска в намірі Другого Ватиканського собору, який тоді мав розпочатися.

Двадцять сьомого жовтня 1986-го року в Асижі відбувся Перший всесвітній день молитов за мир за участю представників різних християнських конфесій та нехристиянських релігій. Цей захід видавався чимось небаченим в історії Католицької Церкви (хоча, як побачимо нижче, прецеденти були, але іншого характеру), і тому не дивно, що він викликав багато контroversійних суджень. У деяких світських мас-медіа з'їзд в Асижі оцінювали як факт визнання Папою усіх релігій правдивими. Хтось оцінював це як синкретизм, тобто штучне поєднання учень різних релігій. Власне, на цій підставі чиниться супротив беатифікації Івана Павла II, в першу чергу – зі сторони згадуваних вище «підгорецьких отців». Вони закидають покійному понтифіку, що асизький зустрічами він порушив першу Божу заповідь «Нехай не буде в тебе інших богів, крім мене» і дав згіршення вірним.

А як виглядала справа в реальності? Щоб дізнатися про це, немає потреби копатись у Ватиканських архівах. Достатньо прочитати, що писали ті ж самі «підгорецькі отці» через якийсь час після відходу у вічність Папи Івана Павла II. «Повторюю – в Асижі йшлося тільки про акт прилюдного підкріплення миру у світі, а не про якийсь синкретизм і єдність з цими поганськими релігіями. Той, хто із зустрічей в Асижі робив фальшиві висновки, які противляться апостольському вченню і традиції святих, а хотів би проголошувати якусь нову віру і нову духовність, той поводитьсь нечесно і навмисне подає неправдиве пояснення». (о.Ілля Догнал, Методій Шпіржік, Маркіян Гітюк, «Чотири слова з України», м.Івано-Франківськ, «Фоліант»-2005, стор.111). Варто сказати, що в тексті ці слова ще й виділені жирним шрифтом. Фактично ними вони самі собі відповіли на закид проти покійного понтифіка. Важко збагнути тільки, чому тепер пишуть щось на 180 градусів протилежне.

Як зрозумів читач, не було ніякого синкретизму, а тим більше – факту визнання усіх релігій правдивими. Правдою є те, що були спільні зустрічі. Але коли надходив час на молитву, то визнавці кожної релігії мали окремо призначені місця, де вони й молилися.

Тепер погляньмо, чи можна такі зустрічі вважати з богословської точки зору вважати порушенням Божої заповіді. Відкриймо Святе Письмо. У книзі пророка Даниїла (3) описана історія трьох юдейських юнаків, які відмовилися вклонитися золотому ідолу, що його поставив у долині Дура вавилонський цар Навуходоносор. Їх за це було вкинуто у розпалену піч, але вони в чудесний спосіб були врятовані. Однак, на саму церемонію відкриття ідола ті юнаки все ж прибули разом з визнавцями поганської релігії (Дан. 3,4. пор. Дан. 2,49). Саме їхнє прибуття туди зовсім не засуджується. Та й сам пророк Даниїл був при Навуходоносорі «... головою над віщунами, чародіями, халдеями та звіздознавцями» (Дан. 5,11). Зрозуміло, що особисто Даниїл ніякою ворожбою ніколи не займався. Навпаки, він навіть висміював таку практику (пор. Дан. 2,27). Але погодьмось, що його діяльність на такому посту – це щось набагато більше, ніж молитви за мир в

Асижі.

Тепер звернемося до церковної історії. У минулому році виповнилося 600 років знаменитій Грюнвальдській битві. Як відомо, вона відбулася 15-го липня 1410-го року. Згадується тут про неї тому, що в часі цієї битви польські та литовські католики об'єдналися разом з православними русинами (предками українців), а також з ... поганями. На той час великий відсоток етнічного населення Литви ще був неохрещений. Крім того, у польсько-литовсько-руському війську найманцями були кримські татари, які визнавали іслам. Перед початком битви усі вояки молилися. Ясна річ, не спільно, а окремішньо у відведених для цього місцях. Для католиків ксьондзи відправляли месу і чомусь зовсім не згіршилися тим, що десь зовсім недалеко у тому ж таки намірі моляться люди іншої релігії. Нагадую, мова йде про середньовіччя. Крім того, це об'єднане військо йшло воювати проти Тевтонського ордену, який складався з католиків, вважався орденом хрестоносців і стверджував, що прийшов у прибалтійські землі з метою запровадити там християнство. Вже після розгрому тевтонці написали скаргу на собор у Констанці (1414-1418). У ній вони оскаржували польського короля Ягайла і великого князя литовського Вітовта в об'єднанні з невірними, а також за перешкоджання Тевтонському ордену вести християнізацію прибалтійських племен. Від собору вони домогалися відлучення від Церкви Ягайла і Вітовта. Однак собор і головуючий на ньому Папа Мартин V визнали дії польських і литовських католиків цілком законними, оскільки було доведено, що тевтонські лицарі під прикриттям християнізації провадили загарбницьку політику, і вона супроводжувалася багатьма безчинствами. Більше того, представник Тевтонського ордену на соборі Йоганн Фалькенберг був переданий інквізиції і засуджений на довічне ув'язнення (Antoni Franaszek, «Dalsze dzieje polsko-litewskiej unii», «Zrodlo», №26 (652), 2004., стор. 7). На цьому соборі мав доповідь ректор Краківського університету отець Павло Влодковіч. Представлений ним трактат називався «Про владу папи і імператора стосовно невірних». Він отримав схвалення соборовими отцями. Ось декілька цитат з доповіді Влодковіча:

- пункт 5-й: «Поганам, хоча й не визнають Римської імперії (тут малася на увазі так звана Священна Римська імперія німецької нації – прим. І. Б.) не можна відбирати їхніх держав, поселень і володінь, оскільки вони це посідають без вчинення гріху і за справою Бога, який це все створив для людини».

- пункт 28-й: «Імператор не має права давати дозвіл на захоплення земель поган, які не визнають його влади».

- пункт 32-й: «Не можна наVERTати поган на християнську віру мечем або утиском. Оскільки цей спосіб є кривдою ближнього. Не слід чинити злих речей, аби досягнути добри. Канон каже, що новою і нечуваною є така проповідь, яка бичами спонукує до віри».

- пункт 34-й: «Є неприйнятним блудом те, що християни йдуть на допомогу вище згаданим німецьким хрестоносцям для знищення миру серед поган, чи тільки за те, що останні є поганями, або заради самої участі у війні, або заради поширення віри. Бо під прикриттям побожності не належить чинити речей безбожних» (цит. за Mieczyslaw Malinski, «Historia Kosciola», Wroclaw-1994, стор. 176). Як бачимо, своєрідний прецедент Асижу був навіть у середньовіччі, і Церква його не засудила.

Якщо можна було об'єднуватися з людьми іншої релігії заради війни, то чому не можна заради миру?

У 2002-му році Ватиканом був причислений до лику святих Хосе Марія Ескрива де

Балагер. Як відомо, він був засновником «Opus Dei». Довкола цієї організації існує багато суперечливих суджень. Деякі світські журналісти схильні вважати це об'єднання ультраконсервативним, таким, що стоїть на дособорових позиціях (йдеться про Другий Ватиканський собор). Остання оцінка є явно помилковою. Статут цієї організації засновник розробляв дуже довго, декілька разів змінюючи його. Він завершив працю над статутом у 1948-му році. Після того Хосе Марія Ескріва де Балагер подав його на затвердження у Ватикан. У 1950-му році статут було затверджено Папою Пієм XII (звернімо увагу – затвердження відбулося до згаданого вище собору). А в статуті ще тоді було написано, що співробітниками «Opus Dei» можуть бути люди різних релігійних переконань. Дійсними ж членами можуть бути виключно практикуючі католики (Джон Аллен, «Opus Dei»: правда и вымысел», «Эксмо», Москва-2007, стор. 36-37). У той час, правда, пункт про те, що співробітниками організації можуть бути не католики і навіть нехристияни, викликав обурення у багатьох ієрархів. Висловлювались приблизно такі ж оскарження, як і тепер, з приводу Асижу. Але, незважаючи на це, Папа Пій XII, як уже вище згадувалось, затвердив статут. Усі наступні понтифіки підтвердили його. Крім того, існує відеозапис промови святого Ескрива, де він говорить: «Я дуже люблю мусульман» (там же, стор. 92). Але усе це не розглядалося як перешкода у беатифікаційному і канонізаційному процесах. Наскільки відомо, «підгорецькі отці» проти канонізації Ескрива теж не виступали.

Як ми переконалися, те, що мало місце в Асижі 27-го жовтня 1986-го року, не суперечить ані Святому Письму, ані традиції Церкви. Річ ясна, першу заповідь Божу ніхто не скасовував і не може скасувати. Так само, як ніхто не може усунути зі Святого Писання слів про те, що крім Ісуса Христа «немає ні в комусь іншому спасіння, бо й імені немає іншого під небом, щоб було дане людям, яким ми маємо спастися» (Діяння: 5,12). І Слуга Божий Іван Павло II говорив у цьому ж руслі. Ось декілька його висловлювань:

«Об'явленою правдою є те, що спасіння є тільки і виключно у Христі. Церква є прямим знаряддям спасіння, оскільки вона є тілом Христа» (Іван Павло II, «Переступити поріг надії», Кайрос-Свічадо, 1995., стор. 111).

«Люди спасаються через Церкву, спасаються у Церкві, але завжди через Христа» (там же, стор. 114).

«Католицька Церква радіє, коли інші християнські спільноти проповідують із нею Євангелію, хоча знає, що повнота засобів спасіння ввірена їй» (там же).

Як бачимо, усе сказано цілком ясно і недвозначно. Немає й тіні від якогось синкретизму. А те, що слова або жести Папи могли фальшиво тлумачити, не є жодною перешкодою до його беатифікації. Бо, як відомо, слова Ісуса Христа теж перекручували, і деякими його вчинками теж гіршилися (Мк: 2,15-16). На завершення цієї публікації зацитуємо слова апостола Павла: «Де дух Господній, там і свобода» (II Кор.: 3,17).

Опубліковано у: Ігор БРИНДАК, Правда про Асиж, в: Жива Вода 3 (193) (2011), с.4,8.